

VAN GOGH

VAN GOGH: THE LIFE

An illustrated exploration of the artist, his life and context,
with a gallery of 300 of his greatest paintings

By Steven Naifeh and Gregory White Smith

Copyright © 2011 by Woodward/White, Inc.

Maps copyright © 2012 by David Lindroth, Inc.

This edition is published by arrangement with William Morris Endeavor Entertainment, LLC.

through Andrew Nurnberg Associates International Limited

All rights reserved.

VAN GOGH

Tác giả: Steven Naifeh & Gregory White Smith

Bản quyền tiếng Việt © Cổ phần Sách Omega Việt Nam, 2021

Bản dịch tiếng Việt © Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam, 2021

Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam xuất bản, bìa cứng, áo om, 2021.

Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam - thành viên của Alpha Publishing Group.

CÔNG TY CP SÁCH OMEGA VIỆT NAM (OMEGA PLUS) thành lập tháng 9/2016 với định hướng xuất bản tri thức nền tảng trong lĩnh vực Khoa học Nhân văn, Khoa học Tự nhiên, Chính trị - Xã hội, Triết học, Nghệ thuật... Đến nay, chúng tôi đã xuất bản hơn 200 đầu sách thuộc 6 tủ sách bao gồm: Kinh điển, Sử Việt, Khoa học, Nhân vật Vĩ đại, Nghệ thuật, Y học. Thông qua việc xuất bản các ấn phẩm có giá trị, mang hàm lượng tri thức cao, qua các hoạt động nhằm đưa tri thức hữu ích đến cộng đồng; Omega Plus mong muốn đóng góp theo cách riêng vào sự phát triển đang ngày càng mạnh mẽ của xã hội.

Không phần nào trong xuất bản phẩm này được phép sao chép hay phát hành dưới bất kỳ hình thức hoặc phương tiện nào mà không có sự cho phép trước bằng văn bản của Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam. Chúng tôi luôn mong muốn nhận được những ý kiến đóng góp của quý vị độc giả để sách ngày càng hoàn thiện hơn.

Biên mục trên xuất bản phẩm của Thư viện Quốc gia Việt Nam

Steven Naifeh

Van Gogh / Steven Naifeh, Gregory White Smith ; Dịch: Ngô Đức Trung... ; Phạm Diệu Hương h.d.. - H. :

Dân trí, 2021. - 1296tr. ; 24cm

Tên sách tiếng Anh: Van Gogh: The life

1. Gogh, Vincent van, 1853-1890, Hoạ sĩ, 1853-1890, Hà Lan 2. Tiểu sử 3. Sự nghiệp

759.9492 - dc23

DTL0152p-CIP

Góp ý về sách, liên hệ về bản thảo và bản dịch: publication@omegaplus.vn

Liên hệ ebooks, hợp tác xuất bản & truyền thông trên sách: hoptac@omegaplus.vn

Liên hệ dịch vụ bản quyền, xuất bản, ký gửi và phát hành: dichvu@omegaplus.vn

STEVEN NAIFEH & GREGORY WHITE SMITH

VAN GOGH

Ngô Đức Trung, Vũ Đình Thắng, Trần Khả Ái, Bùi Duy Trung *dịch*,
Phạm Diệu Hương *hiệu đính*

BAN CỐ VẤN TỦ SÁCH NGHỆ THUẬT

Nghệ sĩ Nguyễn Trần Ưu Đàm, Họa sĩ Đào Quốc Huy, Họa sĩ Trịnh Lữ, Ths Nguyễn Thế Sơn

ĐỘI NGŨ TRIỂN KHAI OMEGA+

Phụ trách xuất bản: Trần Hoài Phương

Điều phối viên: Trịnh Thu Hằng

Thiết kế bìa: Phạm Ngọc Điệp

Trình bày: Vũ Lê Thư

Thư ký xuất bản: Cao Hồng Ngọc

ĐƠN VỊ HỢP TÁC

CUCA

An Independent Platform for Art Education, Research, and Practice
Mô Hình Giáo Dục, Nghiên Cứu và Thực Hành Nghệ Thuật Độc Lập

*Dành tặng các mẹ của chúng con,
Marion Naifeh và Kathryn White Smith,
vì là những người đầu tiên cho chúng con thấy niềm vui nghệ thuật,
và với tất cả những nghệ sĩ của Trường Juilliard,
những người đã mang tới cho cuộc đời chúng tôi thật nhiều niềm vui,
cuốn sách này dành tặng với lòng biết ơn.*

S. N.
G. W. S.

MỤC LỤC

Lời tựa của nhóm dịch	9
Thư gửi chúng ta: những Vincent và Theo thời hiện đại	13
Danh sách hình ảnh minh họa	19

Lời nói đầu: Trái tim Cuồng mê	28
--------------------------------------	----

PHẦN I. NHỮNG NĂM ĐẦU ĐỜI 1853 – 1880

01	Các con đập và những bờ đê	35
02	Tiền đồn chốn Bãi hoang	46
03	Cậu bé kỳ lạ	68
04	Đức Chúa và Tiền bạc	89
05	Đường tới Rijswijk	114
06	Kẻ lưu đày	135
07	Noi gương Đức Ki-tô	160
08	Bước đường kẻ lữ khách	186
09	Ôi Jerusalem, Ôi Zundert	213
10	Ngược chiều gió thổi	235
11	“ <i>Dat Is Het</i> ” (Chính là nó)	252
12	Miền đất đen	282
13	Miền đất Hình ảnh	308

PHẦN II. NHỮNG NĂM TẠI HÀ LAN 1880 – 1886

14	Những trái tim băng	319
15	<i>Aimer Encore</i> (Yêu nữa đi)	340
16	Nắm đầm người họa sĩ	361
17	Ô cửa sổ nhỏ của anh	393
18	Lão mồ côi	428
19	Jacob và Esau	462

20	Lâu đài trên cát	488
21	Người tù	513
22	<i>La Joie de Vivre</i> (Niềm vui sống)	545
23	Con Nam	565
24	Mầm điên	588
25	Áo một phát	628
26	Hết ảo tưởng	651

PHẦN III. NHỮNG NĂM Ở PHÁP 1886 – 1890

27	Trái luân thường	686
28	Anh em nhà Zemganno	724
29	Nắm và Buông	749
30	Mê cuồng Vụ lợi	782
31	<i>Le Paradou</i> (Vườn Paradou)	808
32	Hương dương và Trúc đào	853
33	Khu vườn của nhà thơ	886
34	Kẻ man rợ ảo	912
35	<i>La Luttie</i> (Cuộc chiến)	925
36	Kẻ lạ	958
37	Hai con đường	983
38	Miền Nam đích thực	1014
39	Đêm đầy sao	1038
40	Kẻ bị cô lập	1077
41	“Một Đứa con Suy đồi”	1114
42	Khu Vườn và Cánh đồng lúa mì	1146
43	Ảo tưởng Tan biến Trác tuyệt Còn lưu	1189
	Lời kết: <i>Ici Repose</i> (Nơi đây Yên nghỉ)	1204

	Phụ lục: Một Ghi chú về Vết thương Chí mạng của Vincent	1213
	Lời cảm ơn	1230
	Ghi chú về Các nguồn tài liệu	1234
	Tài liệu tham khảo	1236
	Mục từ tra cứu	1253
	Nguồn bản quyền hình ảnh	1261

LỜI TỰA CỦA NHÓM DỊCH

TRONG SUỐT QUÁ TRÌNH làm việc kéo dài tới ba năm cùng vô vàn câu chữ về cuộc đời của Vincent van Gogh, nhân vật mà chúng tôi vẫn thường thân mật gọi là “anh Vinh”, đã có không ít lần tôi hình dung về thời điểm khi kết thúc cuốn sách này, tôi sẽ nghĩ gì, và viết những lời thế nào cho phần lời tựa cuốn sách. Để rồi đến hôm nay, tôi hầu như... không biết viết gì cả. Đối với tôi, sau chừng ấy thời gian, việc biên dịch cuốn sách về cuộc đời của danh họa Van Gogh đã chuyển hóa từ một công việc thành một giai đoạn đời sống.

Thời điểm bắt tay vào thực hiện, trái với cảm giác hào hứng lúc ban đầu, tôi nhận ra một Vincent van Gogh “hơi khác” với người họa sĩ huyền thoại mà truyền thông vẫn khắc họa. Thì ra một nghệ sĩ như Van Gogh, người trong thời đại này được đồng cảm và tôn vinh như vị họa sĩ thiên tài đáng thương phải sống trong một thời đại không ai hiểu mình, bị mọi người xa lánh... lại thực sự là một người đáng ghét và hoàn toàn dễ hiểu khi bị xa lánh. Trong suốt nửa đầu cuốn sách, có không ít lần bản thân tôi trong quá trình dõi theo câu chuyện về cuộc đời Van Gogh đã phải thốt lên, đập mạnh tay xuống bàn vì bất bình, phải tìm người để nói chuyện nhằm giải tỏa cảm giác bức xúc như thể Vincent là một ông bạn đang hiện diện ngay đây và ngày lại ngày không làm gì khác hơn ngoài việc khiến chúng tôi phải bận tâm và phát điên. Thậm chí còn kỳ lạ hơn khi những cơn sóng nhiệt thành, sự cuồng mê và toàn bộ những cảm xúc bị ai thăng trầm của Van Gogh dường như đã trở thành một bầu không khí chung hòa vào đời sống, vào những sự kiện cá nhân của chính tôi suốt khoảng thời gian gần bó với cuốn sách này.

Vì làm việc nhóm nên chúng tôi đã có nhiều phen tranh luận, có lúc vô cùng gay gắt, không chỉ về câu từ, ánh nghĩa, mà đa phần còn liên quan đến cách chúng tôi làm việc với nhau, giữa các cá tính hầu như ít có điểm

tương đồng. Vậy nhưng dần dần, chúng tôi cũng tìm được cách để hòa nhịp và chấp nhận nhau, mỗi một chương sách đều được soát lại, chỉnh sửa và thậm chí là dịch lại vài lần.

Nửa sau của cuốn sách, hành trình cảm xúc của tôi và các anh em trong nhóm biên dịch đã dần thay đổi, từ phản cảm ban đầu, sau này có đôi lúc tôi cũng rơi nước mắt cùng Vincent, và dần hiểu, cảm thương trước nỗi đau và bệnh tật, thán phục vì tinh thần hội họa của Vincent, đâu đó lại bắt gặp sự tương đồng chí hướng của Vincent với chính tôi, để rồi dưới cái nhìn khách quan thu về những bài học riêng tư cho cá nhân. Tôi cũng tin rằng không chỉ với tôi, chắc chắn đối với cả các thành viên trong nhóm biên dịch, và với tất cả các độc giả của cuốn sách này, cuộc đời của Vincent van Gogh qua nghìn trang sách sẽ là một cơ duyên để mỗi chúng ta hiểu hơn về chính bản thân.

— Trần Khả Ái

“‘Anh không khinh miệt [nó],’ anh nói đầy khinh miệt, ‘nhưng nó không đóng góp nhiều lắm cho cái đẹp đích thực.’” Đây có lẽ là cảm giác tôi nhớ nhất về con người của Vincent, một cảm giác cực đoan theo đuổi cái mà Vincent tin nó nên là và cũng là một cảm giác cực đoan kiếm tìm cho được cái mà nó nên là. Điều đó có thể là bi kịch – hoặc cũng có thể là niềm hạnh phúc tột cùng – đối với một cuộc đời bất kỳ: cố công kiếm tìm cho bằng được hòng thỏa mãn thôi thúc duy nhất trong mình. Dù điều kiếm tìm đến sau cuối có trở nên ý nghĩa đích thực hay hoàn toàn vô nghĩa thì, suy cho cùng, hành trình dẫn đến kết cục mới là thứ xứng đáng để chúng ta quan tâm đến.

Như cách tác giả dẫn dắt tôi qua từng trang sách, hành trình của Vincent từ khi bắt đầu đến khi kết thúc trọn vẹn tựa một giấc mơ, khi tôi, như thể, quan sát đến tận lõi những suy nghĩ thâm kín nhất của Vincent, dấu chỉ bằng lời kể của tác giả. Và vào một khoảnh khắc trong quá trình biên dịch cuốn sách này, tôi nhận ra rằng Vincent van Gogh dường như là một cái cớ, hay nói cách khác, một cái duyên để phần nào tôi hiểu được thêm một chút về con người của chính tôi. Điều này lại không xảy ra ở trong cuốn sách mà xảy ra ở ngay quá trình chúng tôi làm việc với nhau. Những điểm va chạm giữa chúng tôi đều biến thành cơ hội để tôi thấu hiểu thêm con người mình, hóa ra tôi cũng không “tử tế” như tôi thường tưởng

tượng. Nhưng rồi cũng nhờ vào Vincent van Gogh mà tôi hiểu rằng, con người, dẫu là “danh họa”, cũng có khả năng sẽ không “tử tế.” Điều, có lẽ là, tốt lành mà mình có thể làm cho chính mình, là thành thật: thành thật đến tột cùng với con người của chính mình. Đối với tôi, đây là một “món quà” cho riêng tôi sau biết bao “hình phạt” khi biên dịch cuốn sách này.

— Vũ Đình Thắng

Lang thang cùng anh “trên những con đường bí ẩn tới như vậy,” suốt ba năm, tôi mới nghiệm ra được vì sao câu Theo nói ở đầu cuốn sách: Vincent buộc “người ta phải yêu hoặc ghét.” Còn về phần mình, sau cùng, tôi nghĩ có lẽ là cả hai: tôi yêu anh, và cũng ghét anh ghê gớm, như lúc yêu điên cuồng hay căm ghét chính bản thân mình vậy, và cũng bởi tôi thấy phần nào hình bóng của mình qua hành trình cùng với anh, Vincent.

Lúc viết những dòng này cũng là lúc tôi lần giở về những trang sách đầu, cảm xúc lần đầu vẫn còn nguyên vẹn – tôi vẫn xúc động, vẫn trào nước mắt. Nhưng lần này, còn cảm thấy được yên ả bớt những ngổn ngang trong lòng.

Tác phẩm của anh là gì, thì anh là như vậy. Và cuộc đời mà anh sống, cũng như thế.

Với một cái bắt tay thật chặt.

— Ngô Đức Trung

Khi đang loay hoay với đời sống, tôi nhận được lời mời góp sức biên dịch cuốn sách này. Nghĩ là được khám phá những điều thú vị của một danh họa nổi tiếng, ai ngờ đâu mỗi trang sách lại khiến tôi mỗi một thêm với tay họa sĩ khù khờ, loay hoay gấp bội và quá rách việc này. Nhưng càng tiến sâu hơn vào những trang sau, sự bế tắc, cuồng mê, lẫn khát khao của Vincent van Gogh được lột tả. Tôi tìm được câu trả lời vì sao những bức tranh của Van Gogh lại có hấp lực đến thế. Những nét cọ ngắn dút khoát. Những vòng xoáy chuyển động dữ dội. Những mảng màu rực rỡ bao chứa. Tất cả phóng chiếu một cách tự nhiên, bộc toát với những mã hiệu từ một tâm hồn khác thường. Công việc biên dịch đánh vật với Vincent đã giúp tôi ngắm nhìn một *Đêm đầy sao* với xúc cảm đã khác trước. Và đó cũng là cơ duyên đẩy tôi vào hành trình khám phá bầu trời sao của chính mình.

— Bùi Duy Trung

Chúng tôi gửi lời cảm ơn tới người hiệu đính của cuốn sách đã luôn sao sát và cho chúng tôi những lời khuyên hữu ích; cảm ơn Omega Plus, đặc biệt là ban biên tập vì đã nhẫn nại, và hỗ trợ chúng tôi một cách chuyên nghiệp suốt quá trình dịch cuốn sách này; xin dành lời cảm ơn tới gia đình và những người bạn của chúng tôi vì đã là chỗ dựa vững chắc và nguồn động lực giúp chúng tôi đi hết hành trình này. Sau cùng, lời cảm ơn này dành cho toàn bộ quý độc giả đã quan tâm và đang cầm trên tay cuốn sách này. Hi vọng đây sẽ là một hành trình hấp dẫn với quý vị và các bạn – những người đã, đang, và sẽ, không chỉ yêu hội họa, mà còn “quan tâm tới người tạo ra tác phẩm,” để “tìm, và... yêu con người – nghệ sĩ” ấy.

Trân trọng!

Hà Nội, ngày 18 tháng 3 năm 2021
NHÓM DỊCH GIẢ

THƯ GỬI CHÚNG TA: NHỮNG VINCENT VÀ THEO THỜI HIỆN ĐẠI

— PHẠM DIỆU HƯƠNG

VINCENT WILLEM VAN GOGH, sinh tháng 3 năm 1858 ở Groot-Zundert, Hà Lan, mất tại Auvers-sur-Oise, Pháp vào tháng 7 năm 1890 nhờ một viên đạn, vĩnh viễn tuổi 37.

Một số phận bị nguyên rủa, một kẻ điên, một họa sĩ vẽ tranh với mục đích đầu tiên là vì tiền, và cho đến gần cuối đời khi danh tiếng bắt đầu đến, vẫn nhất khoát chối từ và hững hờ với mọi lời tán dương, tặng bốc. Danh tiếng đối với Vincent chỉ là một phương tiện thay cho lời xin lỗi, mỗi bài báo ngợi khen với anh chỉ như một món quà anh dành tặng gia đình với hi vọng làm vui lòng những người thân yêu của anh, để rồi họ sẽ tha thứ và lại chấp nhận anh. Bởi điều anh mong cầu, trên tất cả, là tình yêu, gia đình, là được có người đồng hành, lắng nghe chia sẻ.

Sinh ra trong một gia đình có lịch sử khổ đau và gánh chịu hệ quả của chiến tranh là mầm điên di truyền trải dài nhiều thế hệ, Vincent không thể lựa chọn và không thể làm khác với bản chất cực đoan đến cuồng dại trong mình. Anh chạm đến mọi cực điểm của con người, từ yếu đuối sụp đổ đến kiên cường ngoan cố, đưa cảm xúc của bản thân dành cho người khác từ mến yêu gần gũi sang thù hận hoang tưởng, luôn khiến cho những người xung quanh đối với anh từ thương mến, cảm thông thành kinh hãi, chối bỏ, xa lánh. Tất cả đều bởi anh khát khao đến tuyệt vọng tình yêu thương, xuất phát từ sự thiếu thốn ôm ấp vỗ về khi anh mới chỉ còn là một đứa trẻ.

Suốt cuộc đời, Vincent luôn hằng mơ về một thứ gì đó chỉ thuộc về riêng mình, một gia đình, một nơi chốn, một người bạn đồng hành... và đối tượng anh hướng tới luôn luôn cụ thể, nếu không phải là người mà

anh cần thì không là ai khác. Thế nhưng, Vincent van Gogh với nhu cầu yêu, được yêu và được sẻ chia chan chứa một cách dị thường, lại phải lớn lên trong sự kiềm hãm, trong thứ tình yêu chỉ bằng lời mà thiếu đi hơi ấm. Sự tồn tại của anh như một đầu xung đột đối nghịch với những con người ở thời điểm anh sống: khi anh yêu, đòi được yêu – gia đình đáp lại anh bằng đòi hỏi về danh dự và bốn phận; khi anh muốn được rong chơi trên bãi hoang quê nhà, được ở bên cha mẹ và các em – anh bị gửi đến trường nội trú; người ta yêu cầu từ anh sự chậm rãi, kỹ thuật và vẽ bằng “cái đầu” – anh thực hành hội họa ào ạt bằng cảm xúc, bằng “trái tim”; khi mọi người chăm chăm vào các hình ảnh tôn giáo hay sự phù du của đời sống hiện đại – anh hướng đến thiên nhiên và sự thế tục của đời sống nhân sinh... Từ không được thỏa mãn cảm xúc dẫn đến ái kỷ, ngã mạn, cố chấp, những điều càng ngày càng sâu sắc hơn trong anh sau mỗi lần cố gắng vùng vẫy thoát khỏi vực sâu bất hạnh chẳng thành, Vincent van Gogh lại càng phát tiết ra một xung lực mạnh mẽ đẩy lùi những người mà anh khát khao được gần gũi đi thật xa khỏi anh. Cô đơn đến hết đời, chỉ bán được một bức tranh, anh phát điên, chìm hẳn vào bóng tối, để rồi cạy nhờ sự giải thoát từ một viên đạn.

Giờ đây, mĩa mai và trở trêu thay, danh tiếng bậc nhất cùng lòng ngưỡng mộ và những tôn vinh về tình yêu của anh và dành cho anh lại thành hiện khi anh đã không còn tại thế. Nhưng liệu rằng, nếu như có một Vincent van Gogh bằng xương thịt hiển hiện nơi đây, có thực chúng ta sẽ không lánh xa anh (hay bị chính anh đẩy xa) bất chấp những tính cách cực đoan, độc tôn, ngạo ngược, vị kỷ không thể lay chuyển của anh? Mọi con đường Vincent đi, từ học việc bán tranh, truyền giáo, hay trở thành họa sĩ, tất thấy đều là bởi nơi anh đau đáu hướng về: thời thơ ấu ở nhà xứ Zundert; và hội họa, sau cùng, có lẽ chỉ là một cái cớ, một đối tượng, một phương tiện thích hợp để có thể giúp anh trút bớt ẩn ức và giải phóng bản thân.

Vậy thì hội họa sao có thể bù đắp được khoảng trống tình yêu mà anh hằng mong mỏi, nó chỉ có thể thay mặt cho tất cả những con người đã chối bỏ anh, trở thành một đối tượng cho Vincent trút lên những khát khao đến tuyệt vọng, bộc lộ chúng một cách thô ráp và bộc trực nhất, cực đoan và tuyệt vọng nhất như chính trong nghệ thuật của anh – một thứ